

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2025-54-7>
УДК 338.439.02:330.522

*Шинькович А. В., к.е.н.,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Державний торговельно-економічний університет
a.shynkovych@knu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2922-3796*

ІЄРАРХІЧНИЙ ПІДХІД ДО ІДЕНТИФІКАЦІЇ РІВНЯ ТА ПОТЕНЦІАЛУ АСЕКУРАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

***Анотація.** У статті розроблено пропозиції щодо ідентифікації рівня та потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання на принципово новому ієрархічному підході. Ієрархічний підхід передбачає структуру для ідентифікації рівнів асекурації продовольчої безпеки, що інтегрована в систему державного регулювання, оскільки він ґрунтується на розкладанні складної проблеми на менші, керовані компоненти, що дозволяє виявити вузькі місця, визначити пріоритети й розробити ефективні стратегії. Обґрунтовано, що для ідентифікації асекурації продовольчої безпеки доцільно використати три ієрархічні рівні: національний, регіональний і локальний, а сам потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання розкрито за 5 рівнями. Наголошено, що запропонований ієрархічний підхід має свої переваги та недоліки, які необхідно враховувати при його використанні.*

***Ключові слова:** продовольча безпека, система державного регулювання, асекурація, ієрархічний підхід, ідентифікація, потенціал, рівні, галузева політика.*

JEL code classification E27, J43, L51, O13, Q18, R23

Постановка проблеми. Для системи державного регулювання критично важливою складовою у контурі продовольчої безпеки є ідентифікація рівня та потенціалу її асекурації, що пояснюється наступним. Залежність від імпорту продовольства робить країну вразливою до зовнішніх шоків (цінових коливань, політичного тиску, торговельних війн), а чітка ідентифікація вразливих місць у внутрішньому виробництві й логістичних ланцюгах дозволяє розробити стратегії для зменшення цієї залежності. Окрім того, нестабільність цін на продукти харчування чи їх дефіцит провокують соціальні заворушення, міграцію та інші негативні наслідки, а адекватна ідентифікація ризиків асекурації продовольчої безпеки дає змогу вчасно реагувати на потенційні загрози. І нарешті, ідентифікація сильних і слабких сторін асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання, її потенціалу сприяє розробці цілеспрямованої стратегії та програм розвитку аграрного сектору, враховуючи специфіку регіонів та потреб населення. Таким чином, в умовах нестабільного глобального середовища, зміни клімату, зростання населення та викликів, пов'язаних з геополітичною ситуацією, ідентифікація рівня та потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання на принципово новому ієрархічному підході стає не просто бажаною, а необхідною умовою для ефективного державного регулювання, що дозволяє країні забезпечити свою незалежність, соціальну стабільність, здорове та продуктивне населення, а також адаптуватися до майбутніх викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато цікавих ґрунтовних наукових досліджень щодо різноманітних підходів стосовно оцінки, аналізу, ідентифікації продовольчої

безпеки та державного регулювання знаходимо у публікаціях відомих учених таких, як: А. Благополучна [1], В. Галкін [2], О. Коваленко, Л. Ященко [3], Н. Кордзая [4], В. Лагодієнко, В. Франчук, Ю. Дзюрах, С. Мельник, Н. Шупрудько, В. Гобела [5], А. Мостова [6], О. Нікішина, Н. Чеботарьова [7], А. Скрипник, Є. Стариченко [9], А. Шолойко [10], О. Gudz, N. Prokopenko, D. Korsakov, N. Solovei [11] та інші. Водночас, зауважимо, що не сформовано єдиного підходу до оцінки, аналізу, ідентифікації продовольчої безпеки та державного регулювання, тому вважаємо актуальним і доречним розробити пропозиції щодо ідентифікації рівня та потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання на принципово новому ієрархічному підході.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка пропозицій щодо ідентифікації рівня та потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання на принципово новому ієрархічному підході.

Виклад основного матеріалу. У нашому світі, що швидко змінюється, контроль над продовольчими ресурсами вважається важливим інструментом впливу, а здатність забезпечити себе продовольством зміцнює позиції країни на міжнародній арені. «У сучасній економіці України склалася розгалужена, впорядкована й досить складна система взаємодії та впливу держави на аграрну сферу економіки, із суворою теоретичною та науковою складовою. Однак і на сьогодні дискусійним залишається питання, чи здатний ринковий механізм без втручання держави забезпечити стабільність функціонування та можливість розвитку в економіці, цілей, завдань, форм та методів спрямованих на регулювання виробничих процесів, що дозволило нам систематизувати за своїми наявними структурно-логічними схемами модельного функціонування механізму державного етапного регулювання процесів економічного управління» [10]. Варто наголосити, що «експертна оцінка здійснювалася тільки за загальними індикаторами сталого розвитку, що розраховуються для всіх секторів економіки, з метою проведення на наступному етапі міжсекторального аналізу та здійснення позиціонування секторів» [7], хоча держава постійно опікується продовольчою безпекою, навіть у період воєнного стану [8].

Адекватне розуміння поточного стану продовольчої безпеки та потенціалу її асекурації дозволяє ефективніше розподіляти бюджетні кошти, інвестиції та інші ресурси на підтримку пріоритетних напрямів сільського господарства в системі державного регулювання. «Як думку науковців, так і в законодавчому забезпеченні приділяється увага державному регулюванню виробництва продукції сільського господарства, методологія якого будується на основі програмно-цільового планування, а точніше, як визначено законодавчими актами – програмно-цільового методу. В основу такого загального підходу покладено державну підтримку виробництва сільськогосподарської продукції, яку в першу чергу пов'язують із продовольчою безпекою країни, а також з результативністю – нарощування такого виробництва» [2]. І, як слушно стверджують О. Нікішина та Н. Чеботарьова сьогодні «відбувається перегляд і оновлення традиційних підходів до методик оцінки продовольчої безпеки з урахуванням вимог інституційних трансформацій» [7]. Тому, ідентифікацію рівня асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання доцільно здійснювати з використанням інноваційних методологічних інструментів на принципово новому ієрархічному підході, оскільки, «виникають нові аналітичні завдання, такі як моніторинг тенденцій сталого розвитку у секторальному вимірі, оцінка впливу інституційного сектору домогосподарств на сталий розвиток агропродовольчої сфери, оцінка впливу інвестиційних чинників на ресурсну й екологічну ємність окремих секторів економіки тощо» [7], а, наявність чітких ідентифікаторів рівня та потенціалу асекурації продовольчої безпеки забезпечує можливість моніторингу прогресу та оцінки ефективності вжитих заходів державного регулювання. Так, точне визначення груп населення, які найбільше вразливі від нестачі продовольства, дозволяє розробляти адресні програми соціальної підтримки. Ідентифікація проблем у харчуванні (незбалансоване харчування, дефіцит мікроелементів) дозволяє розробляти профілактичні заходи, програми з популяризації здорового способу життя та покращення якості харчових продуктів. Ідентифікація вразливості сільського господарства до зміни клімату (посухи, повені, екстремальні температури) дає змогу формувати дієві стратегії

адаптації та пом'якшення наслідків. «Доступ населення до продовольства часто обмежується кризовими ситуаціями, військовими протистояннями, втратою земельних угідь, зниженням життєвого рівня тощо. Відсутність продовольчої безпеки може бути одночасно і причиною, і наслідком виникнення конфліктів» [3].

Наголосимо, що глобальні кризи (пандемії, війни, фінансові потрясіння) можуть серйозно вплинути на асекурацію продовольчої безпеки, а своєчасна діагностика ризиків сприяє розробці планів та заходів реагування на надзвичайні ситуації та забезпечення безперервного постачання продовольства.

«У країні відсутній системний підхід до запровадження аграрних інновацій, унаслідок чого суттєво зростають ризики їх запровадження для дрібного та середнього бізнесу» [9]. Цікаво, що ідентифікація проблем та потреб в аграрному секторі стимулює розвиток інновацій та впровадження новітніх технологій (точне землеробство, біотехнології, альтернативні джерела енергії), що сприяє підвищенню ефективності виробництва, а відповідно й потенціалу та стійкості асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання.

А, саме ієрархічний підхід, передбачає структуру для ідентифікації рівнів асекурації продовольчої безпеки, що інтегрована в систему державного регулювання, оскільки він ґрунтується на розкладанні складної проблеми на менші, керовані компоненти, що дозволяє виявити вузькі місця, визначити пріоритети та розробити ефективні стратегії. Опираючись на обґрунтовані пропозиції науковців [1; 5; 6; 11] та власні дослідження і міркування, доходимо переконання, що для ідентифікації рівнів асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання доцільно використати три ієрархічні рівні: національний, регіональний і локальний. Більш детально розкриємо наповнення цих рівнів.

Національний рівень передбачає оцінку загальної ситуації з продовольчою безпекою в країні та визначення стратегічних пріоритетів. Відповідно ключовими ідентифікаторами мають бути: внутрішнє виробництво основних продуктів харчування (зерно, м'ясо, молоко, овочі, фрукти) в розрізі регіонів, залежність від імпорту основних продуктів харчування, обсяги державних запасів продовольства, середній рівень цін на основні продукти харчування, співвідношення витрат на харчування до загальних доходів населення (для різних соціальних груп), наявність інфраструктури для зберігання, транспортування та розподілу продовольства (елеватори, холодильники, логістичні центри), показники харчової цінності раціонів харчування населення (калорійність, вміст білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мінералів), розповсюдженість випадків недоїдання, анемії, йодо дефіциту тощо; стійкість внутрішнього виробництва до кліматичних змін та природних катаклізмів; диверсифікація джерел імпорту продовольства; рівень розвитку ринку продовольства та конкуренції; ефективність інструментів державного регулювання; стратегія національної продовольчої безпеки; державні програми підтримки сільського господарства; регулювання імпорту та експорту продовольства; контроль якості та безпечності харчових продуктів; інформаційні кампанії щодо здорового харчування. Таким чином, результатом ідентифікації асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання на національному рівні має бути визначення стратегічних пріоритетів та цілей для забезпечення продовольчої безпеки на національному рівні.

Регіональний рівень передбачає оцінку ситуації з продовольчою безпекою в окремих регіонах, враховуючи їх специфіку та потенціал, і «зазвичай, переважна більшість вчених використовує більшу кількість критерії у порівнянні з національним рівнем» [4], а «моніторинг стану продовольчої безпеки в розрізі регіонів і галузей, що необхідний для формування продовольчої політики, потребує удосконалення методичних підходів і розширення системи оціночних показників» [3]. Тому, ключовими ідентифікаторами мають бути аналогічні показники національного рівня, але в розрізі регіонів і додаткові ідентифікатори: спеціалізація регіону в сільськогосподарському виробництві; рівень розвитку сільської інфраструктури (дороги, комунікації, електропостачання); доступність кредитів та інших фінансових ресурсів для сільгоспвиробників; екологічний стан земель сільськогосподарського призначення; регіональні програми підтримки сільського

господарства; регулювання використання земельних ресурсів; заходи з покращення інфраструктури сільських територій; підтримка розвитку місцевих ринків продовольства.

Таким чином, результатом ідентифікації асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання на регіональному рівні має бути розробка регіональних планів дій для забезпечення продовольчої безпеки, враховуючи специфіку та потенціал кожного регіону.

Локальний рівень (громади, сільські райони) передбачає забезпечення продовольчої безпеки на рівні окремих громад та домогосподарств. Відповідно ключовими ідентифікаторами мають бути: доступність основних продуктів харчування в місцевих магазинах та на ринках; рівень безробіття та бідності в громаді; наявність можливостей для самозабезпечення продовольством (присадибні ділянки, городництво, тваринництво); участь населення в програмах соціальної підтримки; активність місцевих органів влади у вирішенні питань продовольчої безпеки; місцеві програми соціальної підтримки; підтримка розвитку малого та середнього бізнесу в сільському господарстві; заходи з розвитку місцевих ринків продовольства; сприяння самозабезпеченню населення продовольством. Таким чином, результатом ідентифікації асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання на локальному рівні має бути забезпечення доступу до достатньої кількості якісного та безпечного продовольства для всіх членів громади, особливо вразливих груп населення.

Як переконуємось, перевагами ієрархічного підходу для ідентифікації рівнів асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання, слід вважати:

системність, що забезпечує комплексний погляд на проблему продовольчої безпеки, враховуючи всі аспекти та ієрархічні рівні управління;

чіткість, що дозволяє чітко визначити цілі, завдання та показники для кожного рівня;

гнучкість, оскільки дозволяє адаптуватися до специфіки кожного регіону та громади;

ефективність сприяє більш результативному використанню ресурсів та досягненню поставлених цілей.

Тобто, використання ієрархічного підходу для ідентифікації рівнів асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання дозволить Україні ефективно управляти своєю продовольчою безпекою, забезпечуючи доступність достатньої кількості якісного та безпечного продовольства для всіх своїх громадян.

Тепер розглянемо ідентифікацію потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання. Фактично, потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання – це здатність країни, регіону чи окремої громади, домогосподарства забезпечити достатнє, безпечне та поживне харчування для всього населення в будь-який час, враховуючи наявні ресурси, технології, інфраструктуру та соціально-економічні умови. Він відображає потенційну можливість досягнення продовольчої безпеки в майбутньому, за умови ефективного використання наявних можливостей та усунення існуючих перешкод. Тобто, поглибимо розуміння потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання, й окреслимо його, як сукупність наявних і потенційних можливостей держави (інституційних, фінансових, технологічних, кадрових тощо), спрямованих на використання інструментів забезпечення, гарантування, страхування для захисту продовольчої системи від ризиків і забезпечення стабільного виробництва, розподілу та доступу до безпечної та поживної їжі для населення. Він відображає здатність держави ефективно використовувати механізми забезпечення, гарантування, страхування для пом'якшення наслідків негативних подій, які можуть загрожувати продовольчій безпеці, таких як стихійні лиха, епідемії, економічні кризи, військові конфлікти тощо, що включає розробку та впровадження різних державних програм, регулювання аграрного ринку, стимулювання участі виробників і споживачів у страхуванні, а також забезпечення ефективного управління продовольчими ресурсами.

Акцентуємо, що на кожному ієрархічному рівні необхідно оцінювати й потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання, що передбачає:

виявлення слабких місць та ризиків, аналіз чинників, що загрожують продовольчій безпеці (кліматичні зміни, політична нестабільність, економічні кризи, епідемії тощо);

оцінку наявних ресурсів та можливостей, аналіз потенціалу внутрішнього виробництва, експорту, імпорту, логістичної інфраструктури, наукових розробок, інтелектуального капіталу тощо;

визначення пріоритетних напрямів для інвестицій в сільське господарство, інфраструктуру, науку, освіту, соціальну підтримку тощо;

розробка інноваційних рішень, впровадження сучасних технологій в сільському господарстві, розвиток органічного виробництва, розробка нових продуктів харчування, підвищення ефективності використання ресурсів тощо.

При цьому, важливо забезпечити ефективну взаємодію між рівнями продовольчої безпеки [4; 6; 11], що передбачає: координацію стратегій та планів дій, обмін інформацією та кращими практиками, забезпечення зворотного зв'язку від локального рівня до національного, участь усіх зацікавлених сторін (державних органів, підприємців, науковців, громадських організацій) у прийнятті рішень.

Так, на національному рівні, потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання відображає здатність держави забезпечити продовольчу безпеку в межах своїх кордонів, що характеризується сукупністю таких ідентифікаторів як: природні ресурси (земельні, водні, кліматичні), аграрний потенціал (площа сільськогосподарських угідь, врожайність, продуктивність тваринництва), потужність промисловості з виробництва харчових продуктів та сільськогосподарської техніки, якість інфраструктури (транспортна, логістична, складська), науково-дослідний потенціал в аграрній сфері, економічна стабільність, торговельна політика та міжнародні відносини.

Фактично, Україні на національному рівні притаманний значний потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання [1; 5; 7], завдяки великій площі родючих земель, розвиненому сільськогосподарському сектору та вигідному географічному положенню.

На регіональному рівні, потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання віддзеркалює здатність групи регіонів чи регіону співпрацювати та координувати зусилля для забезпечення продовольчої безпеки в межах цієї території, що характеризується сукупністю таких ідентифікаторів як: інтеграція сільськогосподарських ринків, регіональна аграрна політика, координація логістичних ланцюжків постачання, співпраця у науково-дослідній сфері, наявність програм з подолання бідності.

На локальному рівні (громади, сільські райони), потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання відображає здатність окремої громади забезпечити себе достатнім та якісним харчуванням, що характеризується сукупністю таких ідентифікаторів як: доступом до ресурсів (земля, вода, фінанси, знання), можливостями для виробництва або придбання продуктів харчування, рівнем доходів та соціальною підтримкою, знаннями про здорове харчування та раціональне використання ресурсів, стабільністю соціально-економічного становища.

Означені три рівні потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання тісно взаємопов'язані, так ефективна політика на національному та регіональному рівнях може значно підвищити потенціал асекурації продовольчої безпеки окремих громад і сільських районів, тому важливо враховувати всі рівні при розробці стратегій та програм, спрямованих на досягнення підвищення потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання.

Окрім того, «ми повинні визначити основні функціональні рівні продовольчого потенціалу. Загальна політика та напрями стимулювання продовольчої діяльності залежать від цих рівнів, а кожен рівень має специфічні характеристики та особливості, що впливають на продовольчу безпеку» [4], тобто вважаємо, що сам потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання розкривається за 5 рівнями, розглянемо їх:

законодавчий та регуляторний рівень, визначає правові контури асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання, він включає: наявність спеціального законодавства, що забезпечує, гарантує та захищає продовольчу безпеку, нормативно-правові акти, що визначають правила страхування, умови виплат, механізми контролю та нагляду,

інтеграцію питань підтримки продовольчої безпеки в національні стратегії та програми, забезпечення прозорості та передбачуваності регулювання аграрного ринку;

інституційний рівень передбачає наявність державних інституцій, відповідальних за розробку, впровадження та моніторинг політики забезпечення, гарантування, страхування, підтримки й захисту продовольчої безпеки, він включає: наявність спеціалізованих державних органів, відповідальних за регулювання та підтримку аграрного виробництва, створення консультативних рад чи комісій за участю представників держави, аграріїв, науковців, громадських організацій, страхових компаній для розробки та вдосконалення програм підтримки продовольчої безпеки, забезпечення координації між різними державними органами, що відповідають за продовольчу безпеку, наявність системи збору та аналізу даних про ризики й загрози в аграрному секторі та їх вплив на продовольчу безпеку;

фінансовий рівень визначає обсяги фінансових ресурсів, які держава виділяє на підтримку аграрного виробництва та забезпечення, гарантування, страхування продовольчої безпеки, він включає: наявність державного фонду підтримки аграрного виробництва, надання субсидій та пільг для аграріїв, реалізацію програм спільного фінансування страхових премій між державою, аграріями та страховими компаніями, залучення міжнародних фінансових ресурсів для підтримки аграрного виробництва та страхування продовольчої безпеки;

технологічний рівень передбачає використання сучасних технологій для оцінки ризиків, впровадження інноваційних рішень, моніторингу продовольчої безпеки, здійснення бюджетних та страхових виплат, він включає: використання супутникових даних, геоінформаційних систем (ГІС) та інших технологій для моніторингу погодних умов, стану посівів та інших чинників, що впливають на врожайність, розробку математичних моделей та алгоритмів для оцінки ризиків і загроз, визначення обсягів субсидій та страхових тарифів, впровадження електронних систем управління бізнес-процесами в аграрній сфері, забезпечення доступу аграріїв до інформації про ризики та можливості субсидування. страхування через онлайн-платформи та мобільні додатки;

рівень інтелектуального капіталу визначає наявність кваліфікованих кадрів, здатних розробляти та впроваджувати ефективні програми забезпечення, гарантування, страхування продовольчої безпеки, оцінювати ризики й загрози, надавати бюджетні, інформаційно-аналітичну, консультаційну підтримку аграріям, він включає: наявність навчальних програм для підготовки фахівців у галузі аграрного виробництва, страхування продовольчої безпеки, підвищення кваліфікації працівників державних органів, страхових компаній та аграрних підприємств у сфері продовольчої безпеки, проведення інформаційно-просвітницької роботи серед аграріїв щодо переваг та можливостей асекурації продовольчої безпеки, забезпечення доступу аграріїв до консультацій з питань страхування.

Ці п'ять рівнів потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного, і для ефективної реалізації та нарощення потенціалу асекурації продовольчої безпеки необхідний комплексний підхід, який враховує всі ці рівні та забезпечує їхню злагоджену роботу.

Проте наголосимо, що запропонований ієрархічний підхід до ідентифікації рівня та потенціалу продовольчої безпеки в системі державного регулювання має свої переваги та недоліки, які необхідно враховувати при його використанні. Так, перевагами вважаємо:

структурованість та систематизація, оскільки ієрархія допомагає розкласти складну проблему продовольчої безпеки на більш дрібні, керовані компоненти, що полегшує аналіз та визначення пріоритетів;

чіткий рівень деталізації, тобто є можливість розпочинати із загальних показників на макрорівні (наприклад, на рівні країни чи регіону), а потім поступово переходити до більш специфічних показників на мікрорівні (наприклад, на локальний рівень громад, сільських районів і навіть окремого домогосподарства);

покращені комунікаційні взаємодії, оскільки ієрархічна структура дозволяє чітко визначити зв'язки між різними рівнями та чинниками, що впливають на продовольчу безпеку, а це покращує комунікацію й взаємодії між зацікавленими сторонами, такими як урядові органи, неурядові організації, науковці та місцеві громади тощо;

виявлення критичних точок втручання, оскільки розкриваючи й аналізуючи різні рівні та чинники, можна ідентифікувати найбільш вразливі місця та визначити, де необхідно зосередити зусилля для покращення продовольчої безпеки;

можливість порівняльного аналізу, оскільки ієрархічний підхід дозволяє порівнювати рівень та потенціал продовольчої безпеки між різними регіонами, країнами або соціальними групами, враховуючи різні рівні чинників;

адаптивність, оскільки ієрархічний підхід може бути адаптований до різних контекстів та ситуацій, так можна додавати або видаляти рівні та чинники залежно від конкретних потреб та наявних даних.

Водночас, звернемо увагу на недоліки, які варто враховувати при використанні запропонованого ієрархічного підходу до ідентифікації рівня та потенціалу продовольчої безпеки в системі державного регулювання:

ризик надмірного спрощення, оскільки спрощення складної реальності через ієрархічну структуру може призвести до ігнорування важливих нюансів та взаємозв'язків;

суб'єктивність у визначенні рівнів та чинників, оскільки вибір рівнів та чинників, що включаються в ієрархію, може бути суб'єктивним та залежати від поглядів експертів або політичних інтересів;

складність збору даних, адже для повної оцінки продовольчої безпеки на всіх рівнях ієрархії може знадобитися велика кількість даних, збір яких може бути складним та дорогим, а «на ступінь ризику продовольчої безпеки також впливає недостатній рівень інформаційного забезпечення аграрної галузі. Внаслідок цього регулярно виникають шоківі явища (стрибки цін на окремі товарні позиції), які можна було б попередити за умови наявності якісного аналізу» [9];

статичний характер, оскільки ієрархічний підхід не завжди відображає якісні динамічні зміни продовольчої безпеки в системі державного регулювання, тобто необхідно регулярно оновлювати та коригувати чинники, щоб він залишався актуальним;

можливість ігнорування горизонтальних зв'язків, оскільки ієрархія більше зосереджується на вертикальних зв'язках між рівнями, іноді ігноруючи важливі горизонтальні зв'язки між різними секторами або контактними аудиторіями, які також впливають на продовольчу безпеку;

проблеми з агрегацією даних, оскільки агрегування даних з нижчих рівнів до вищих може бути складним та призвести до втрати інформації.

Підсумовуючи зазначимо, що ідентифікації рівня та потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання на принципово новому ієрархічному підході є корисним інструментом для аналізу та управління продовольчою безпекою, але важливо враховувати його обмеження, необхідно ретельно продумувати структуру ієрархії, забезпечувати збір якісних даних та регулярно оновлювати склад ризиків, загроз, чинників впливу, також доцільно доповнювати запропонований ієрархічний підхід іншими методами аналізу, такими як системне мислення, щоб враховувати всі аспекти складної проблеми асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання.

Висновки. У статті розроблено пропозиції щодо ідентифікації рівня та потенціалу асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання на принципово новому ієрархічному підході, оскільки наявність чітких ідентифікаторів рівня та потенціалу асекурації продовольчої безпеки забезпечує можливість моніторингу прогресу та оцінки ефективності вжитих заходів державного регулювання. Ієрархічний підхід пропонує структуру для ідентифікації рівнів асекурації продовольчої безпеки, що інтегрована в систему державного регулювання, оскільки він ґрунтується на розкладанні складної проблеми на менші, керовані компоненти, що дозволяє виявити вузькі місця, визначити пріоритети й розробити ефективні стратегії.

Обґрунтовано, що для ідентифікації рівнів асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання доцільно використати три ієрархічні рівні: національний, регіональний і локальний, при чому на кожному ієрархічному рівні необхідно оцінювати й потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання, що передбачає:

виявлення слабких місць та ризиків; оцінку наявних ресурсів та можливостей; визначення пріоритетних напрямів для інвестицій в сільське господарство, інфраструктуру, науку, освіту, соціальну підтримку; розробку інноваційних рішень, а сам потенціал асекурації продовольчої безпеки в системі державного регулювання розкрито за 5 рівнями.

Наголошено, що запропонований ієрархічний підхід до ідентифікації рівня та потенціалу продовольчої безпеки в системі державного регулювання має свої переваги та недоліки, які необхідно враховувати при його використанні. Так, перевагами є: структурованість та систематизація; чіткий рівень деталізації; покращені комунікаційні взаємодії; виявлення критичних точок втручання; можливість порівняльного аналізу; адаптивність. Недоліками є: ризик надмірного спрощення; суб'єктивність у визначенні рівнів та чинників; складність збору даних; статичний характер; можливість ігнорування горизонтальних зв'язків; проблеми з агрегацією даних. Зазначено, що використання запропонованого ієрархічного підходу є корисним інструментом для аналізу та управління продовольчою безпекою, але важливо враховувати його обмеження, ретельно продумувати структуру ієрархії, забезпечувати збір якісних даних та регулярно оновлювати склад ризиків, загроз, чинників впливу.

Список використаних джерел:

1. Благополучна А. Економічна доступність продовольства в умовах війни. *Економічні горизонти*. 2022. Вип. 3 (21). С. 13–20. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(21\).2022.263549](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(21).2022.263549)
2. Галкін В. В. Методика визначення результативності державного регулювання виробництва продукції сільського господарства. *Modern Economics*. 2022. № 34. С. 28–35. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-04)
3. Коваленко О. В., Ященко Л. О. Оцінка регіональної продовольчої безпеки України на засадах сталого розвитку. *Продовольчі ресурси*. 2022. Т. 10. № 18. С. 228–236. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-22>
4. Кордзя Н. Р. Теоретико-методологічні засади формування критеріїв дослідження рівнів продовольчої безпеки регіону. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. № 4. С. 328–339. URL: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/ujae_2020_r04_a39.pdf (дата звернення: 21.01.2025).
5. Лагодієнко В., Франчук В., Дзюрах Ю., Мельник С., Шупрудько Н., Гобела В. Продовольча безпека України: оцінка факторів впливу, поствоєнні тенденції та шляхи забезпечення. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Вип. 5(46). С. 427–437. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.5.46.2022.3891>
6. Мостова А. Д. Сучасний стан продовольчої безпеки України та методичні підходи до його оцінки. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 43. С. 59–68.
7. Нікішина О. В., Чеботарьова Н. Й. Методичні положення щодо оцінки національної продовольчої безпеки на засадах сталого розвитку. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т. 13, Вип. 4. С. 48–62. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v13i4.2192>
8. Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 р. № 684-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 21.01.2025).
9. Скрипник А. В., Стариченко Є. М. Методичні підходи до визначення інтегрального показника продовольчої безпеки. *Економіка АПК*. 2017. № 9. С. 25. URL: http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2017/9/e_apk_2017_9_5.pdf (дата звернення: 21.01.2025).
10. Шолойко А. С. Державна фінансова підтримка розвитку сільського господарства. Київ : КОМПРИНТ, 2013. 125 с.
11. Gudzo O., Prokopenko N., Korsakov D., Solovei N. Insurance And Innovative Technologies Of Risks Management Of Ukrainian Companies In The Digital Economy. *Estudios de Economia Aplicada* 2020. Vol. 38. No 4 (1). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v38i4.3996>.

References:

1. Blahopoluchna, A. (2022). Ekonomichna dostupnist prodovolstva v umovakh viiny [Economic availability of food in times of war]. *Ekonomichni horyzonty*, no. 3(21), pp. 13–20. DOI: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(21\).2022.263549](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(21).2022.263549) (in Ukrainian)
2. Halkin, V. V. (2022). Metodyka vyznachennia rezultatyvnosti derzhavnogo rehuliuвання vyrobnytstva produktsii silskoho hospodarstva [Methodology for determining the effectiveness of state regulation of agricultural production]. *Modern Economics*, no. 34, pp. 28–35. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V34\(2022\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V34(2022)-04) (in Ukrainian)
3. Kovalenko, O. V. & Yashchenko, L. O. (2022). Otsinka rehionalnoi prodovolchoi bezpeky Ukrainy na zasadakh staloho rozvytku [Assessment of regional food security of Ukraine on the basis of sustainable development]. *Prodovolchi resursy*, no. 10(18), pp. 228–236. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-22> (in Ukrainian)
4. Kordzaia, N. R. (2020). Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia kryteriiv doslidzhennia rivniv prodovolchoi bezpeky rehionu [Theoretical and methodological principles for the formation of criteria for studying the

levels of food security in the region]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky*, no. 5 (4), pp. 328–339. Available at: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/ujae_2020_r04_a39.pdf (in Ukrainian)

5. Lahodiienko, V., Franchuk, V., Dziurakh, Yu., Melnyk, S., Shuprudko, N. & Hobela, V. (2022). Prodovolcha bezpeka Ukrainy: otsinka faktoriv uplyvu, postvoieni tendentsii ta shliakhy zabezpechennia [Food security of Ukraine: assessment of influencing factors, post-war trends and ways to ensure]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 5 (46), pp. 427–437. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.5.46.2022.3891> (in Ukrainian)

6. Mostova, A. D. (2019). Suchasnyi stan prodovolchoi bezpeky Ukrainy ta metodychni pidkhody do yoho otsinky [The current state of food security in Ukraine and methodological approaches to its assessment]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 43, pp. 59–68 (in Ukrainian)

7. Nikishyna, O. V. & Chebotarova, N. Y. (2021). Metodychni polozhennia shchodo otsinky natsionalnoi prodovolchoi bezpeky na zasadakh staloho rozvytku [Methodological provisions for assessing national food security on the basis of sustainable development]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, no. 13 (4), pp. 48–62. DOI: <https://doi.org/10.15673/fe.v13i4.2192> (in Ukrainian)

8. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2024 r. No 684-r „Pro skhvalennia Stratehii prodovolchoi bezpeky Ukrainy na period do 2027 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii” [On approval of the Food Security Strategy of Ukraine for the period until 2027 and approval of the operational plan of measures for its implementation]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024#Text> (in Ukrainian)

9. Skrypnyk, A. V. & Starychenko, Ye. M. (2017). Metodychni pidkhody do vyznachennia intehralnogo pokaznyka prodovolchoi bezpeky [Methodological approaches to determining an integral indicator of food security]. *Ekonomika APK*, no. 9, p. 25. Available at: http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2017/9/e_apk_2017_9_5.pdf (in Ukrainian)

10. Sholoiko, A. S. (2013). Derzhavna finansova pidtrymka rozvytku sil'skoho hospodarstva [State financial support for agricultural development]. Kyiv: KOMPRYNT. (in Ukrainian)

11. Gudz, O., Prokopenko, N., Korsakov, D. & Solovei, N. (2020). Insurance And Innovative Technologies Of Risks Management Of Ukrainian Companies In The Digital Economy. *Estudios de Economia Aplicada*, vol. 38, no. 4 (1). DOI: <https://doi.org/10.25115/ea.v38i4.3996>

Shynkovych A. V., *Candidate of Economic Sciences,*
Associate Professor at the Department of Public Management and Administration
State University of Trade and Economics,
a.shynkovych@knu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2922-3796

HIERARCHICAL APPROACH TO IDENTIFYING THE LEVEL AND POTENTIAL OF FOOD SECURITY ASSURANCE IN THE STATE REGULATION SYSTEM

Abstract. *The article develops proposals for identifying the level and potential of food security assurance in the state regulation system using a fundamentally new hierarchical approach, since the presence of clear identifiers of the level and potential of food security assurance provides the ability to monitor progress and assess the effectiveness of state regulation measures taken. The hierarchical approach offers a structure for identifying levels of food security assurance that is integrated into the state regulation system, since it is based on the decomposition of a complex problem into smaller, manageable components, which allows identifying bottlenecks, setting priorities and developing effective strategies. It is justified that for identifying levels of food security assurance in the state regulation system, it is advisable to use three hierarchical levels: national, regional and local, and at each hierarchical level it is necessary to assess the potential of food security assurance in the state regulation system, which involves: identifying weaknesses and risks; assessing available resources and opportunities; determining priority areas for investments in agriculture, infrastructure, science, education, social support; developing innovative solutions, and the potential of food security assurance in the state regulation system is revealed at 5 levels. It is emphasized that the proposed hierarchical approach to identifying the level and potential of food security in the state regulation system has its advantages and disadvantages, which must be taken into account when using it. Thus, the advantages are: structuring and systematization; a clear level of detail; improved communication interactions; identification of critical points of intervention; the possibility of comparative analysis; adaptability. The disadvantages are: the risk of oversimplification; subjectivity in determining levels and factors; the complexity of data collection; static nature; the possibility of ignoring horizontal connections; problems with data aggregation. It is noted that the use of the proposed hierarchical approach is a useful tool for analyzing and managing food security, but it is important to take into account its limitations, carefully consider the structure of the hierarchy, ensure the collection of quality data, and regularly update the composition of risks, threats, and influencing factors.*

Keywords: *risk, identification, assessment, management system, uncertainty, consequences.*